

EVANGYÉLIOMI

PROTESTÁNS LAP.

Megjelen minden héten egyszer pénteken egy iven. — Előfizetési ár egy évre 6 frt, félévre 3 frt negyedévre 1 frt 50 kr. — Hirdetések díja száz szóig 1 frt, kétszáz szóig 2 frt, a másodszori hirdetésnél 100 szóig 80 kr. 3-iknél 70 kr. bélyegdíj 30 kr; csakis egyház és tanodát érdeklő hirdetések fogadtatnak el. A lapot érdeklő mindennemű közlemények a szerkesztőhöz — Fűvészkert-utca, 1078. sz. a. intézendők.

Mennyiben fenyegeti lelkészhiány hazai prot. egyházunk jövőjét?

B) Az ág. hitv. ev. egyház.

Itt már rövidebb lehetek, mivel az eddig mondottak egy nagy része, a viszonyok hasonlóságánál fogva, ezen testvéregyházra is alkalmazható.

I. A legújabb adatok szerint, a hazai ág. hitv. ev. egyházban:

Egyházkerületenként	Összes lélekszám	Anyagyülekezetek száma	Rendes lelkészek száma	Segédlelkészek száma
Dunáninneni	169795	94	96	14
Dunántuli	198071	161	167	30
Bányai	344318	209	209	32 ³
Tiszai	148358	131	132	12
Összesen:	860,542 ¹	595 ²	613	88 ⁴

E szerint a hazai ev. egyházban általában véve 1240 lélekre esik egy lelkész, — egyházkerületenként pedig

Jegyz. 1. Itt valamint a theol. intézeteknél, az erdélyi ág. hitv. ev. egyházat, mint a mely mondhatni, külön tartományegyházat képez s az általam tárgyalt viszonyokra nézve a magyarországi ág. hitv. egyházzal szorosabb vonatkozásokban nem áll, dolgozatom körén kívül hagytam s arra nézve az adatok beszerzését is, cézelmhoz képest mellőzhetőnek véltem. Egyébiránt Hátsek Ignác szerint, az erdélyi ev. egyház lélekszáma volt 1870-ben 207,831 s így a két hazában az evangélikusok összes száma volna 1,068,373. F. L.

Jegyz. 2. És így nem 585, mint a főfelügyelőre leendő szavazás alkalmából mostanában a többi lapok közölték. Az erdélyi ev. egyházban pedig van, ugyancsak Hátsek szerint, 261 anyagyülekezet. F. L.

Jegyz. 3. A névtár kiadásakor még 35 volt, most már csak 32. F. L.

Jegyz. 4. E számba csak a tényleges szolgálatban levő segédlelkészek vannak befoglalva; s mivel a hitjelölti vizsgálatettek közül lehetnek, kik nevelők vagy általában még kápláni alkalmazás nélküliek: ezekkel a számításba vehető segédlelkészek állománya bizonyosan néhány százalékkal nagyobb számot adna ki. F. L.

- a tiszaiában 1123,
- a dunántuliban 1186,
- a bányaiában 1579,
- a dunáninneniben 1789, lélekre.⁵⁾

Segédlelkész, a négy egyházkerület 613 lelkészeit véve fel, esik minden hét lelkészre egy; ha pedig a vizsgázott, de alkalmazásba még nem jött hitjelöltet is ide számítjuk, akkor itt is, mint a ref. egyházban, minden hat lelkészre egy segédlelkész tehető.

Rendes lelkész meghal, tízévi átlagot véve fel, mind a négy egyházkerületben évenként, összesen 14, tehát $2\frac{1}{3}\%$, vagyis évenként 43 rendes lelkészre esik egy halott. Tekintve pedig, hogy némelyek véglegesen nyugalomba is lépnek, vagy épen más pályára mennek át, kiknek számát évenként 3-ra tehetjük, az összes hazai ev. egyházban évenként 17 lelkészi állomás jöhet üresedésbe.

Már a jelen alkalmazásban levő segédlelkészek száma, minden szaporulat nélkül, képes öt évi szükségletet fedezni. Hogy pedig a szükséges készlet előre biztosítva legyen, évenként 17 szaporulat kívánatik. Ugyde a kezemnél lévő adatok szerint, 1859, 1861. és 1870—1874. éveket véve fel, a vizsgára előállt hitjelölteknek száma, kikből a segéd- és rendes lelkészi hiányt fedeztetik, 30 nál kevesebb nem volt, sőt némelykor 44-ig emelkedett. Így magyarázható ki, hogy a Dr. Székács József püspökségében felavatott segédlelkészek közül, a bányai kerületben még most is, nem kevesebben, mint tizen, várják a rendes lelkészi alkalmaztatást. A mostani 88 szám helyett tehát, évenként csupán 17 hitjelölti szaporulatot véve is fel, a szükségletnek megfelelő lenne 68 segédlelkész, így is középszámítással négyévi káplánkodás után jutna a segédlelkész rendes lelkészi állomásra. Most pedig midőn 88 segédlelkész van s a szaporulat az eddigi tapasztalat szerint 17-nél minden évben jóval többre tehető: hat-hét évi káplánkodás tehető egy-

Jegyz. 5. Az erdélyi ev. egyházban a lelkészek számát nem tudom. Itt az anyagyülekezet számát véve fel s legalábbis ugyanannyiban határozván a lelkészek számát, 796 lélekre már egy lelkész esik. F. L.

„A Roma iterum locuta est“ cikkre a választ lásd a tulsó lapon.

egy segédlelkészre; — a mi várakozásnak elég sok, reménynek elég kevés!

Ezen oldalról tekintve tehát a kérdést, a hazai ev. egyházat lelkészhiány veszélye nem fenyegeti.

II. De nézzük a hazai ev. egyház theol. intézeteinek népesedési viszonyait.

A jelen folyó iskolai évben van theologus tanuló:

a) Eperjesen az 1-ső oszt. 2, — valamennyiben 14,
b) Pozsonyban „ 7, — „ 20,
c) Sopronban „ 8, — „ 22,

Összesen az 1-ső oszt. 17, — valamennyiben 56.

Itt is ugyanazon jelenség ismétlődik, melyet a ref. theol. intézeteknél tapasztaltunk. A 70-es évekkel bekövetkezett itt is az apadás, és csak ez évben kezd az emelkedés mutatkozni. Volt ugyanis a három intézetben az összes theologusok létszáma:

1871-ben 95, 1872-ben 71, 1873-ban 54, 1874-ben 51, — és tesz az most 1875-ben 56-ot, tehát már itt a két előbbi évinél magasabb a létszám.

Megjegyzendő azonban, hogy míg a ref. theol. tanintézeteknél a létszám-emelkedés az 1-ső évi tanfolyamon jelentkezik: addig az, az ev. theol. tanintézeteknél csak az összes létszámban, s nem az 1-ső évi tanfolyamon, a mi pedig az emelkedésnek biztosabb bázisa volna, mutatkozik.

A megelőzőtt évtizedekből pedig mikor még Pesten is tanultak ev. theol. ifjak, volt ezeknek összes létszáma:

1861-ben 95, 1859-ben pedig 101. Ez azonban igen nagy szám. A szükségletnek teljesen megfelel, az eddigi és mostani három évi tanfolyam mellett, 51—57 theologus tanuló, — mert így is minden évi tanfolyamra 17—19 tanuló esnék, mi évenként az üresedésbe jövő lelkészi hivatalok betöltésére a szükséges szaporulatot kiadja.

Látni való, hogy az ev. tanintézeteknek ideai népesége már a kívánt szükséglet fedezésére habár szűkebb mérvben, mint a refermátusoknál, elegendő. Azonban az 1-ső évi tanfolyam népesedési mozgalmi még mindég némi aggodalomra látszanak tért hagyni. Ugyanis:

az első évi tanfolyam növendékeinek összes létszáma tesz:

1859-ben 32-öt, 1861-ben 39-et, 1871-ben 28-at, 1872-ben 18-at, 1873-ban 19-et, 1874-ben 20-at, és 1875-ben 17-et. — Tehát ezen vonalon az apály még folyamatban van, bár a theologusok létszáma már itt is az évi szükségletnek annyira mennyire megfelel. Szembetűnő egyébiránt, hogy bár a kezdő osztály létszáma a 70-es években a 30-at soha sem ütötte meg, mégis ugyanazon években a vizsgára előállott hitjelöltek száma rendszeresen több volt 30-nál. Honnan kerülhetett ki e többlet? egyebet nem gondolhatok, mint azt, hogy a hazai ev. theol. ifjak egy része minden évben a külföldi egyetemekre esik, a kiknek számításba vétele mellett, a hazai ev. theol. tanulók összes létszáma a valóságban mindig többet tesz, mint a

mennyit a három nevezett hazai intézet népessége mutat. És ezen esetben a létszám aránya a szükséglethez képest itt is mindjárt kedvezőbb.

Bármint legyen a dolog, a mire nézve a viszonyok alapos ismerői adhatnának felvilágosítást: a felhasznált statisztikai adatokból az következtethető, hogy a hazai ev. egyházra nézve a theol. ifjak létszámának emeléséről való gondoskodás közelebbi szükség tárgya, mint a ref. egyházra nézve.

Meglehet, hogy az 1-ső osztály létszámának emelkedését már a jövő évben az idő magától is megszüli, s hogy eszerint az 1-ső osztálynál éppen ez évben érte el az apály a maga legmélyebb álláspontját: azonban azt hiszem, hogy egy részről az egyház bölcs előrelátása, másrésztől a szétzórva volt theol. intézeteknek egy hatalmas akademiává egyesítése könnyű szerrel pótolhatja még azt, a mit a theologusok létszámának a kívánt emelkedésére nézve az idő magától — tán vagy éppen nem, vagy csak nehezen hozhatna meg.

Végül álljon itt is, a csökkenés mértékének az egyes iskolák szerinti áttekinthetése végett, ezen összehasonlítható táblázat.

Theol. intézet	A tanulók összes létszámának		Az 1-ső évi theol. létszámának 1870—1874-ben		idei állása
	magaslata a folyó 70-es években	idei állása	magaslata	alantja (minimum)	
Eperjes	18	14	10	—	2
Pozsony	39	20	10	7	7
Sopron	38	22	12	7	8

(Vége köv.)

Filó Lajos.

Egy hittanár új rohama a hit és egyházvédők ellen.

Ballagi ur a „Prot. egyh. s isk. Lap“ f. é. 19. számában „Roma iterum locuta est“ felirattal új, csaknem forradalmi támadást intéz a segédgondnokok, esperesek s a debreczeni hittanárok ellen, a miért hitbeli meggyőződésüknek kifejezést mertek adni; szóval mert érzékek van a hit, a muló élet és emberi kebel kincse, s ennek ápolója az egyház iránt, melyeket száz meg száz czim alatt ví és rohamol jelen korunkban bölög, boldogtalan.

A debreczeni hittanárok szükségesnek látták a merő tagadásokkal szemben hitelveiket elősorolni, — melyek különben nemesak az övéik, de a nagy keresztyén világ közös hitpontozatai, ők csak újra hangsúlyozzák azt, mit a 18 százados hitfolytonosság óva ápol. E hitelvek im ezek: 1) Hiszünk Istenbe. 2) Hiszünk atyába, fiuba, Szentlélekbe. 3) Hiszünk a halottak feltámadását. 4) Hiszünk az Isten igéjének predikáltatása s a J. Kr. által szer-

zett sákramentumok kiszolgáltatása üdvös és szükséges voltát a J. Krisztusba való hit élesztésére. — (Lásd e Lap 14. és 15. oldalait). Hogy e hitelvek vallóit és tanítóit aláírásukkal támogatják a segédgondnokok, ezzel azt hisszük, keresztyéni kötelességöknek tettek eleget s méltó dicséretet érdemelnek. E pontokat a „fejlődő haladás“ vissza nem utasíthatja, csakis a keresztyénség romjain, mikor aztán a keresztyénség nélkül fejlődő haladás ismét visszahulland a pogányság reménytelen és kilátástalan földére emberi bölcsesége dacára, mert találólag mondá Renán „Si l'homme n' était qu' intelligent, il serait athée,“ azaz, ha az ember pusztán értelmi lény volna, istentagadó lenne.

Miután a keresztyénség nem egyedül törvény vallás, azaz morál, s így az Isten és emberszeretet csak egyik oldala, — hanem üdvözlés és üdvközlemény (evangyéliom) vallása is, a törvény mellé Jézus hitet is kívánt „a ki nem hiend, elkárhozik“: a „becsületes lelkiismeret“ s keresztyén tudat alapján világi embereink a vallást a maga egészében, tehát a hit és erkölcsi elveket válthatlan egységben kívánták tiszteletben tartatni. Aki a hittani alaprészt mellőzi, az vallás csonkító. Ez evangyéliomi felfogás a helyes s nem B. M. uré, a ki csak a szeretet törvénye két tételébe összezi az „elengedhetlen feltételeket.“ Azon két tétel már ott van az ó-szövetségben, s ha más missiója nem volt a Megváltónak, mint azt ismételni, akkor az új-szövetség üres viszhangja lett volna a Mózeskori törvénynek és semmi új jelentősége nem lett volna. — Imé a „nagyobb mérveket öltő üdvös(?) mozgalom“ főhőse oda siklik, hogy Jézus egész missióját pusztá echóvá üresíti meg. Ez a modern *νεωτερισ* dogma!

Évek óta szemlélik világi embereink is a pesti prot. egyetesek mozgalmát, látják a szép czélt papiroson, de az életben nem; látják az üdvtelen következményeket: az egyház békéjének feldultságát, a testvéri szeretet meghidegedését, bizalmatlanságot, testvéri harczot; látják igaz, a hit megújulását is, de az orthodoxok körében, mely azonban ama mozgalom ellenhatásaként jelent meg. Midőn a hit szent tételei a prot. egyetesek gyűlésein s nagy szónokai által sorban ingattatnak meg: kérddhetik, vajjon nem a hitetlenség tápláltatik-e a hitingató mozgalmak által tán nem akarva is? Az egyetem es papság szent joga, a Jézusért dobogó szív hűsége, az egyház iránti szeretet erénye és kötelme képezik azon „qualificatiót,“ melyek felhatalmaznak minden tagját az anyaszentegyháznak arra, hogy gyümölcseiről ítélve a fát, a hit és hitetlenség forrása között különbséget tegyenek. Hallgattak addig, míg a viharárja Renán és Strauss hazájában dult; de midőn saját tüzhelyökig hatott, némán nem maradhattak. A hazafiság kiválólagos tette akkor hevül, ha a hon van megtámadva. Bölcs Frigyes, Állhatatos János, s a hitért bilincset hordozott János Frigyes, ti buzgó fejedelmek! nélkületek eltiportatott volna a reformáció gyenge csemetéje. Állhatatos János és III. Frigyes pfalzi fejedelmek maguk nyújtatták be az evangyéliom elvük hitvallásait elfogadtatás végett a birodalmi gyűlések s a világ elé. Hogy mertétek ezt tenni, minő qualificatio jogosított fel arra? Így kiált ma a tudomány lovag köntösébe burkolódzott hitszolgája felétek. A hit jogát és a hitvédelem jogát elkoboztatni senki fia által nem fogják engedni ama protestáns ösökhöz méltó utódok hazánkban sem, ez a mi reményünk jövőre is.

Bizonyos clericalismus szag érzik a mi világi embereink ellen sujtott vádon, mintha nálunk világi emberek, meghallga-

tása után a szakértőknek, meghallgatása után önnön lelkök szózatának, meghallgatása után a napi és irodalmi tapasztalat adatainak, nem volnának képesek még helyeslő véleményt sem mondani a hitkifejzmények értéke felett. Zwingli a nagytanács és a nép helyeslő támogatása mellett s itélethozása segélyével létesíté a reformációt.*) Önök nem utasítják ki a világi embereket a prot. egyletből, pedig irodalmi uton élők és holtak lelki állapontja felett döntenek, az egyházhiveket értelmileg holtaknak, a sarkalatos hitczikkek szükségét elismerőket „észtagadóknak, maradozóknak“ decretálván; mintha a hires „valláserkölcs megújulást“ csakis a prot. egylet volna képes munkálni, az egyház pedig arra képtelen. Oly czimeket, jelzőket dob most is B. M. ur a hit constatólók ellen, hogy az izlés, testvéri érzet, kimélet himporát letörli azokkal. Hiába! a „tudományos kutatás eredményei“-nek csalódhatlan birtokosai maguknak megengednek ilyenfélétet.

Az esperesek ellen intézett rohama még szerencsétlenebb, mert itt már szakemberekkel, hogy ne mondjam birákkal, áll szemben, s itt már látszólagos érvet sem tud felhozni; hanem ferdít, p. o. az „elvetemedett erkölcsü ember“ következtetést önkényesen derivalja a nyilatkozatból, s így olyat erőszakol ki, a mi ott nincs. A hittanár B. M. urnak tudni kell, hogy a protestantismusnak két sarkelve van: a) a szentírás döntő tekintélye hit dolgában s b) a hitáltali megigazulás; midőn hát a reformáció e két tengely-elvét szántsándékkal elhallgatja, s ezek helyett a „szabadvizsgálódást,“ mely nem is kizárólag hittani elv önmagában, a társadalom bármely kérdéseire, a világi tudományok bármely ágában is alkalmazható oly ruganyos elmélet lévén, melynek magának tulhajtása s oktalan használása az illető tárgyat könnyen agyonzuzhatja: szeretnök tudni, mikép alkalmazza ez elméletet az Isten és emberszeretetre, itt is érvényes-e az? s ha aztán valaki szabadvizsgálódása után a Carlyle által (Past and Present. P. 185) fogalmazott eme tudományos eredményekre jut: „Mi nyugodtan (?) hisszük, hogy e világ egyetem alapján egy nagy értelmetlen talány . . . minden igazsága a mindenségnek bizonytalan . . . nincs többé vallás, nincs többé Isten, nincstöbbé lélek!“ — kérddjük, mi lesz az Isten és emberszeretet „elengedhetlen tételéből?“ Magát a szabadvizsgálódás elméletét, melyet mi is tisztelünk, követünk, — tárgya határoolja s a vizsgálódó alanyi ereje; a vegytan és a kijelentés tana, a nyelvtan és erénytan, például, nem egyenlő mérvben bonczolható az ész által; a vegytan elemei vétót és álljt kiáltanak a vizsgálódónak s szabadságát megkötik, mert tovább hatolni nem tud; a hit nagy titkai a véghetetlenség és mérhetlenség kezdő pontjain hasonlókép saisi fátyolt bocsátanak a büszke vizsgáló elé a legmagasb fokon. A szivek és vesék redői is kisiklanak a vizsgálódás látcsöve alól. Ne higgye tehát a büszke ész, hogy a „szabadvizsgálódás“ elméletével már minden lépést igazolni lehet, még felebarátja meggyőződése tisztaságát és szilárdságát is. A szabadvizsgálódás elméletét is definiálni kell szabatosan.

Az esperesek nem mondták „Önöket“ hitetleneknek, hanem azokat, kik hitetlenséget szüleményeznek eljárásaikkal s elveik által. Nem neveztek meg a hitetlenek, s honnan vette B. M. a mindentudás mesterségét, hogy ők épen B. Mór urat és

*) Mai nap Angliában Chalmondeley marquis a „szent György“ tereben, Lord Radstock vasárnap esténként, Beresford templomában, Lord Carrick Irhon több városában rendszeresen predikáltak; gróf Chichester fia pedig Sussex grófság faluiban. A ker. vallás támadása új erőket teremt. Mit mond e világi urak ellen B. ur?

elvokronait értették? Hát meri-e tagadni B. M. ur, hogy lehetnek és vannak elég számmal hitetlenek hazánkban? A ki nem az, ne vegye magára. A magasztos nyilatkozat senkit nem sértet, mert általánosságban maradván távolról sem nevez egyéneket, de B. M. ur concretizál, az igazmondást nem ismerőknek meri vakmerően mondani az esperesek pártoltjait s lelki tunyaság tanát ültetőkn-k. Ön sért, a nyilatkozat aláírói senkit nem sértettek.

Dolgozataik „vallásos tartalmát“ hangsúlyozza most; míg azonban vonagatják magukat attól, hogy nyíltan formulázzák mit hisznek, minő vallások van, — engedjen meg, de mi a vallásos tartalmat, azt a mi kifejezve nincs, nem láthatjuk. Azt azonban hirdetik szélire, hogy önök a világosság terjesztői, az orthodoxok setéségben vannak, tudatlanok stb.

A botrányokért, melyeket előidéztek, azok a felelősök, a kik minket a védelem terére kényszerítettek. Mi az Isten igéjét fogjuk hirdetni, az pusztítást nem fog előidézni soha. E tekintetben bátran állunk meg a mi láthatlan fejünk ítélőszéke előtt. A szellemi bukást azok okozandják, kik vallásterén nem a megfeszített és feltámadt Krisztust hirdetik, hanem saját gyarló eszméiket. Az ur Jézus Krisztus az üdvözítő, ő az „Ut, élet, és világosság,“ — nem pedig a „haladó tudomány fáklyája.“

Végre a hittanárokhhoz szól B. M. ur rohamában. Mi megadtuk a kellő feleletet már, ha az ki nem elégíti, nem tehetünk róla; se Pál, se János, se az evangéliom nem lévén már Önnek elég, mert azok a „folyton haladó tudomány fáklyája“ mellett elhalványodtak, nem csoda, ha a mi érveink is elhalványodtak. Önnek megtérítését nem ember, de a Szentlélek eszközölheti csak, — ez azonban nem tőlünk függ, ez kegyelmi kérdés, ez ember előtt noli me tangere.

Ön meg is szünt tisztán hit és evangéliom terén működni. Ön mindig a „tudomány birodalmát“ emlegeti; Ön magát ész és tudomány tisztelőjének vallja, tehát bölcsésznek vagy tudósnak. Szép dolog! mi is ismerjük a tudomány birodalmát, az egyetemek karai királykodnak abban; mi is tiszteljük az ész és tudományt. De a magyar prot. egyház nem tudomány egyetem; mi és a prot. egyetemesek közt a hitről, vallásról, evangéliomról és keresztyénségről van szó. Ennek kezdete pedig ez: „Térjete meg, mert elközelített a mennyeknek országa.“ Mi az egyházi kormány illetékessége alá tartozónak tartjuk az egyház mivolta, elvei és tanai feletti határozást, mert rendet akarunk és szabályos társadalmat. Az egyházi kormány valamint választja, felesketi, úgy el is bocsáthatja tanárait, ha az egyház létalapját felforgató tanokat hirdetnek. De az üdvöből csak Isten rekesztheti ki.

„A merő tudomány nem az az iskola, a hol tanuljuk az élő istent ismerni, nem az emberi bölcsesség jég templomaiban fedi ő fel jelenlétét és dicsőségét.“ (Rey L.) Ne hajtsuk hát tülzásba a tudományt sem, ne tartsuk azt mindenhatónak a vallás terén, mert hasonlók leszünk oly liberalis theologushoz, kit Pressensé már 1855-ben így jellemze: „feldönti a keresztyénséget a keresztyénség nevében.“ Mi szerintünk sulyt kell helyezni az egyházra is, mert a szentírás tanítása szerint Jézus tanítványainak egyházhoz kell tartozni, lévén „az egyház az Evangéliom földöni diadalának egyik feltétele; s egyik drágalátos forrás, melyből táplálkozik a hívő szellemi élete.“ — Az egyház örüllői is ezt tartották szemelőtt s innen van, hogy a ref. egyház fentartása érdekében nyilatkoztak. Azt a sokat emlegetett tudományt definiálni kell, hogy biztosan tájékozzák magokat a hívők, különben levegőbe beszélünk. Mi Sayous Edével így szó-

lunk: „a J. Krisztusbani személyes hit által való ujjászületés és kegyelem evangyéliomi tana multhoz, jelenhez, jövőhöz egyaránt tartozik, nélküle elvész, vele élni fog az emberi nem.“ (Influence de la doctrine de la justification par la foi... E. Sayous).

Az az Augustinus, kit idéz, isteni okmánynak tekinti a szentírást, s a töle vett idézet csakis az egyes lelkek származásának homályos kérdésére vonatkozik, tehát oly tárgyra, melyről a kijelentés egyenesen nem ad felvilágosítást, ily kérdésben mi sem hozzuk fel döntőül a szentírást. Ellenben mi is elmondjuk ugyanazon Augustinussal „Si ratio contra divinarum scripturarum auctoritatem redditur, quamlibet acuta sit, fallit verisimilitudine, nam vera esse non potest.“ (Ep. VIII. ad Marcelinum).

Miután újabb rohamában bennünket kiméletlen és durva bántalmakkal illetett, ne vegye sértésül ha észrevételeimet azon lélek tani tünet felemlítésével zárom: Saulnak Pállá változása Isten és ember előtt áldásos és kedves hatású volt, de Pálnak Saullá visszaváltozása, bármily czim alatt, a történelemben visszataszító jelenségül örökölt volna meg, valamint örökölendene meg ma is az ilyféle jelenség. Egy Neandernek taposunk, de egy visszafordított Neander előtt elborulunk, elkomorulunk.

Balogh Ferencz.

I R O D A L O M.

(Könyvismertetés.)

„Keresztyén vallásoktatás népiskolai használatra, neveléstani elvek szerint írta Wéber Samu bélei ev. lelkész, — némely módosításokkal fordította Turcsányi Andor. Budapest, Aigner Lajos 1874.“ — 44 lap, ára kötvé 30 kr.

A népiskolai vallásoktatás körül hosszas és mélységes hallgatás után nálunk is fejledezni kezdő mozgalmat őszinte örömmel üdvözli minden egyházát igazán szerető prot. ember. Ha eltérők is egyelőre a nézetek, előbb-utóbb győzni fog a jobb, — s abból az egyháznak leendő haszna.

Anyagiás irányu korunkban gomba módra termő egyházellenes tanokkal szemben a magyar prot. nép dicső tettekben fényes multu egyháziasságának megőrzése, sőt tovább fejlesztése szükségképen követeli a népiskolai vallástani tanítás reformálását s mind a tananyag kiválasztásánál, mind az alkalmazandó tanmódra nézve a helyes, neveléstaniilag megállapított vallástani elvek érvényre emelését. Ma, midőn kisebb-nagyobb szerencsevel a népiskolai tantárgyak módszertaniilag fel vannak dolgozva s majd mindenikre azok közül jó vezérvény áll a néptanító előtt, a véleményünk szerint első helyre méltán érdemes s kétségbevonhatlanul nagyfontosságú vállalástani tanítás nem maradhat a többi mögött, nem állhat azoknál félszázaddal hátrább, nem elégedhetik meg a tananyag egyoldalú bekönyv nélkülyzetésével.

A napokban beszélte egyik lelkész barátom, hogy egy nagytekintélyű és tudományu esperes, ki a népiskolai ügy kitünő bajnoka s azon létrejött minden mozzanat ismerője, canonica visitatio alkalmával mindenik népiskolai tantárgyból alaposan megszokta vizsgálni az egyházmegyéjében lévő egyházak iskoláinak növendékeit, de a vallástant rendszeren elhagyja, hihetőleg azért, mivel fél — és félhet valóban, — hogy azon a téren mással, mint lélek nélküli betanultatással, találkozni nem fog. A

nép — mint barátom mondá — már tudakozta is tőle a vallástán elhagyásának okát, felhozván, hogy ennekelőtte mint majdnem az egész népiskolai tanítás, ugy a vizsgálat is a vallástánál foglalkozott. — Az esperest kimentti ugyan az a körülmény, hogy ő a tanítót akarván megítélni, azt nézi: van-e haladás azon a téren, hol a tanítót jó vezérek kalauzolják? — de hogy nem fog eredményezni jót a vallástán vizsgálatokon elhagyása sem a népnél, sem különösen a tanítóknál, könnyű belátni.

Épen az ily jelenségek, — jóreménységgel lévén a felől, hogy a jónak előbb-utóbb győzni kell, — tesz fele ébb becsekké előttem a népiskolai vallástánítás tárgyában megindult mozgalom minden egyes tényét, tekintet nélkül arra, hogy egyéni nézetemmel egyező elveknek adnak-e kifejezést, vagy ellenkeznek-e azzal, — mint épen az itt bemutatás czéljából előttem fekvő Wéber „Keresztyén vallásoktatása.“

Wéber e könyv megjelenése előtt néhány czikket irt a népiskolai vallástánításról a „Prot. egyh. és iskolai lap“-ba, melyekben erősen hangsulyozván a neveléstani elvek alkalmazását, kikelt a dogmák oly elvont alakban tanítása ellen, mint a katekizmusokban tárgyalatik és sürgette különösen a vallástánításnál a történeti tanalak felvételét. Czikkeiből vallásoktatásának irányát ismerni véltem s legalább is az általa említett Kehr követőjének tartottam, mi okból könyve megjelenését óhajtva vártam. A könyv meg is jelent német nyelven még 1873-ban, de sajnosan kellett meggyőződnöm csalódásom felől s különösen azon reményt illetőleg, hogy e műben valódi keresztyéni, bibliai alapon nyugvó tankönyvet nyerünk a vallás oktatására. E könyvet ugyanis a keresztyén vallásoktatás czim nem illeti meg. Oktatás oly értelemben, mint egy meséskönyv oktatás lehet, de vallásoktatásnak csak a szó legtágabb értelmében vehetjük, a mennyiben a mesékből erkölcsi tanúság vonatik le, — bár valljuk meg sokszor nem csekély erőltetéssel, — keresztyéni nek azonban már egyáltalában nem tekintethető, nem lévén benne semmi, mi a keresztyéni jelleget megadná neki.

Szerző a vallástánításra felállított elvek alkalmazásában tulásba engedte magát ragadtatni. Eltekintve attól, hogy könyvének előszavában a dogmáról, — mely „a vallás és keresztyénség lényegével ellenkezik.“ — azt mondja, „hogy az az észdolga, az szétválaszt, kételkedés, tettetés vagy fanatismusra vezet.“ és az egyház hitelveinek megismertetéséről, legalább konfirmáció alkalmával, egy szót sem szól s hihetőleg mindezek daczára is — mint lelkész — hiveit az evang. egyházban megakarja tartani, — a történeti tanalak alkalmazásáról szólván, előadja, hogy „a nevelők valamint a tudományos theologusok egyetértésnek nemcsak a népiskolai vallástánítás reformálásának szükséges voltában; hanem abban is, hogy ez mi kénnt történjék.“ — Dehogy értenek, dehogy értenek egyet! — Egyébiránt jól tudja azt Wéber ur is, csak egy kicsit misztifikálni akart. — Azután meg, hogy már benne volt a dologban, hivatkozik Richter, Lüben, Kehr műveire, melyek szerint az 1-ső s 2-ik évfolyamban erkölcsvallási igazságok adassanak a gyermek elébe történetké, mesék, elbeszélések alakjában, a kárhonnán vétettek ezek. — Mi legalább a Kehr műveiből ezzel épen homlokegyenest ellenkezőt olvasunk ki. Kehr ugyanis, természetesen ahoz való előkészítés után, már az első osztály vallástani tananyagául a bibliai történeteket veszi fel — de ugy van az a góthai tanítói semináriumot kiegészítő népiskolában is, s hogy ott is ugy van, hol Kehr jelenleg működik, Kehr műveit s magát is személyesen ismerve bátran állithatjuk.

(Vége köv.)

K. L.

M e g j e l e n t :

Dr. T. Ziller, Prof. „Gegen die vom Züricker Geistlichen Lang am Protestantentage 1873 in Leipzig gehaltene Predigt.“ Langensalza, Beyer, 1874, 8 r. 21 l. $\frac{1}{6}$ thlr. Eröpirat feltünteti hogy a) Lang lelkész nem ismer Istent keresztyén értelemben, b) nem ismer ker. egyházat, sem igazi ker. erkölcsiséget, c) félreismeri a hitvallás és a biblia jelentőségét, d) növeli a zürzavart a prot. egyetlettel együtt a keresztyénség talaján stb. A lelkészi értekezletek figyelmébe ajánlható. (Th. J.)

„Konfirmatiói káté“ Szokratikai módszeren előadva. Reformált vallású növendékek számára. Nyomt. M.-Szigeten, 1875. Ára 50 kr. Készítette Szarka József m.-szigeti református lelkész.

„Ásványok műtani hasznávétele.“ Reáliskolai kézikönyvül. Nyomt. M.-Szigeten. 1875. Ára 50 kr. Készítette Szarka József m.-szigeti ref. lelkész.

S Z E M L E.

a) Belföld.

A csalatkozhatlan ész. (Nyilatkozat Biharból.)*

Minden emberöltőnek meg volt a maga jelszava, melyet érvényesíteni akart teljes erővel. A mai kornak a XIX. század ez emberöltőjének is meg van a maga tulhajtott jelszava; a csalatkozhatlanság. Megkezdette a csalhatlanság játszmáját a római zsinat, adván azt a pápának.

A magyar prot. egyházban is kitézték az ész csalatkozhatlan tekintélyét a szent könyv ellenében.

Mintha ezek ellentétes valamik volnának, melyeknek párbajt kell víniok saját létjogukért!! Pedig azok ugy viszonylanak egymáshoz, mint eszmény a valóhoz, egyik tőkélye a másiknak, hova ennek törekednie kell!

Nem lehet — azt mondja a csalhatlan ész — megállapodni olyan tan mellett, melyet az meg nem foghat, meg nem érthet. — Szörnyű tágas kapu, melyen kényelmesen lehet mozogni, járni.

Az ész csalhatlansága hívői, a reformerek, magát az eszközt tekintik a munkálkodásban legfőbbnek, mintha a katona a fegyvert elégnék tartaná arra nézve, hogy hős legyen, és ő legyőzhetlen volna, mert fegyvere van. Mi pedig haladó orthodoxok, épen azon észet nem találjuk ön magában erősnek annyira, hogy az teljes tudomására juthasson mindazoknak, melyek „nem e világból valók,“ hanem a lélek országából: sőt szükségesnek találjuk, hogy az ész segítséghez folyamodjék s épen a szent könyvhez, mely azon dolgokban biztos utmutatást, vezér szövétneket egyedül adhat. — Tagadjuk, hogy meglehetne ott állapodnunk vallás dolgában, honuan az ész tovább nem mehet. Tagadjuk, hogy kielégithetné az az ígélet az embert, mit az ész a lélek világra nézve adhat. Tagadjuk tökéletességét azon épületnek, melyet az ész a lélek örök üdve számára enmagára építhet.

Mert — nem tekintve azt, hogy az észnek azon nagyfoku fejlettsége, melyre felemelkedett a lélek világnak ismeretében,

*) Bocsanatot kérünk, hogy térszúke miatt csak rövidítve és későn közölhetjük. Köszönjük a többibeli megemlékezést lapunkról, szellemi érdeklődése lekötölez. Előre! mint Zwingli mondá, az Istent nevében!
S z e r k.

a szentkönyvnek szüleménye, — maga az ész keserves változásnak és aprólékos behatásoknak alája vettetett ingó törékeny nádszál; és épen nem köszikla, mely ellene állhasson a feldagadt áradatoknak. Ez az egyetlen tapasztalati ok az, mely miatt az ész csalhatlanságát el nem fogadhatjuk.

A szentkönyvből merithetjük a lélek országában valókra nézve a biztos hitet, és az eszközöket boldogságunk valóításához.

Az ész folytatja harczát, hadd folytassa, e vitában kötelességünk saját színét adni vissza a festett bábnak, saját medrébe terelni vissza az észről való nagyképű szédelgő véleményét. — E munkát pedig folytatnunk kell nemcsak irodalmilag, hanem magánosan is, nehogy áldozatai legyünk az árnak, melynek közeledését nem figyeltük meg, hanem meggondolatlanul bocsátkoztunk kebelére, mi előtt megvizsgáltuk volna, melegít-e avagy fagyral?!

Azon erős meggyőződéssel teszem le e tollat, hogy az idő hamar vissza tereli az ész gögjét az ő szerénységére, hol aztán ingatlanul munkálkodik a lélek országában egyedül biztos szentkönyv vezetése mellett.

(M. Gy.)

Egy nevezetes összejövétel Debreczenben.

A tiszántuli ref. püspök asztalához, f. é. ápr. 13-kán, a lelkészképeségi vizsga első napján, hivatalosak levén az esperesi kar s hittanárok, ott megjelentek. Ez összejövételen részvétellel emlékezett meg több szónok a betegség miatt távollevő Pápay Imre esperesről; majd jött a sor az ez évben megindult „Evangyéliomi prot. lapra“, mely felől először nyílt alkalom az esperes uraknak így együttesen nyilatkozni. Az esperesi kar hivatali kor szerint legifjabb tagja meleg szavakkal üdvözölte az új lapot, helyeselte irányát és elveit, azokhoz maga és társai nevében hű ragaszkodását hangsúlyozá. Utána a hivatalra legidősb esperes emelt szót hasonló szellemben s mindkét nyilatkozat közhelyeslésre talált. A szerkesztő megköszönte a támogató és buzdító nyilatkozást.

Értesülvén egy tudós lelkész, ki vidékről jött be a kerületi közgyűlésre, e nap lefolyásáról, azt jegyzé meg: szép! szép! de szebb és kihatóbb leend, ha azon nyilatkozás, mint közérzet kifolyása, papirra vettetik s megörökítettetik; ily válságos időben a zárt falak mögötti nyilatkozat kis súlyu; a ki nyilván vallást tesz a Fiurol, arról teend a Fiu bizonyosságot Atyja előtt. Ez észrevétel nyomosságát a hallók tetszéssel fogadván, tovább füződött a gyakorlatias nézet; tovább vitte azt az esperesi kar egyik lángbuzgalmu előkelő tagja, s a közérzetet tolmácsoló szöveget kartársai elé terjeszté. Nem csak az esperes, de a segédgondnok urak is aláírták a nyilatkozat szövegét a gyűlés folyama alatt, nem a szavakra, de a tartalomra, a mi fő, levén csak tekintettel. Aláírva adatott át a szerkesztőnek, ki azt kiadta. Így jött létre a „tiszántuli nyilatkozat,“ önkényt, szivindításból; a papirra vetett szöveg eredeti tolmácsolói tulajdonképen azon esperes urak valának, kik üdvözölték az egész heti lapot. — Azon lángbuzgalmu esperesről, a ki az irott szöveget elindítá, 1872. febr. 27-ről, az akkori dolgok egy napló írója feljegyzé, mint rá feledhetlen benyomásu jelenséget, azon nyilatkozatát, mit egy esperesi tanácskozmányban, hol legelőször jött szóba a pesti prot. egyület a debreczeni zöldasztalnál, tett, mondván: „kész meghalni Krisztus istenségeért, Urát megtagadtni nem engedi.“ Ezen 1872-ki összejövétel szüleménye volt azon nyiltlevél, melyben a tiszántuli esperesek kifejezték megdöbbenésüket Ballagi ur és lapja által a püspök ellen rendszeresítettett támadás felett, kér-

deztvén jósszerűleg a nyílt levélben B. M. urtól „miért kíván magának a prot. egyház történelmében épen sötét lapot fentartani?“

Siló i.

Templom építés Gyarakon.

A n-szalontai egyházmegyébe kebelezett erdőgyaraki egyház, nem használhatván többé az idők viszontagsága miatt megrongált imaházat, elhatározta az eddiginél szilárdabb anyagból való új templom építését.

Midőn az egyháztagek egyhangulag kimondták a templom építés szükségességét, önkénytelenül azon gondolatra jöttem, hogy nem halt még ki a mi népünk kebeléből a vallásos érzés, csak evangyéliomi szelidség, apostoli buzgóság és kellő erélyesség, s önzéstelenség vezessék a lekipasztort, gyakran csodás eredményt viv ki egyháza emelése érdekében. Erdő Gyarak már területi fekvésénél fogva is oly helyzetben van, hogy a vallásos erkölcsi élet veszélyeztetnék az által, ha a kultusz elhanyagoltatik; népességére nézve pedig, bár az eddigi statistikai adatok nem szabatosak, bizton állithatom, hogy 800-at haladja a lélekszám, s így már ebből a szempontból is törekednünk kell, hogy legyen az urnak hajléka közöttünk, hol a szilaj pusztai nép hallgatva az evangyéliom üdvadó szózatát találjon könnyebbulést az ur oltáránál, találjon alkalmat arra, hogy szivvilágába szelidebb s boldogítóbb érzelmek lakozzék.

A templomépítési adót a hivek önkényt elvállalták, — kulszul szolgálván az állami egyenes adó, de miután 4 év alatt — ennyi idő terveztetik a felépítésre — nem képesek az egyháztagek fedezni a költségeket, külségelyt is kell igénybe vennünk, mit részint a főt. szuperintendentia közvetítésével, részint egyes hitbuzgó lelkek gyámolításával vélünk elérhetőnek.

Az isteni gondviselés már kezdetben is adott egy magasatos lelkü pártfogót B á r ó S i m o n y i L a j o s ő méltóságában, ki kérelmemre 100 o. ért. forintot adományozott templomépítésre egyházunknak. Fogadja érte hálánkat és legmélyebb köszönetünket!

S i p o s I m r e, ref. lelkész.

Almási Sámuel (gyászrajz).

A vidék értelmisége, saját gyülekezete s családja általános részvéte és őszinte könyei mellett, kísértük május hó 8-kán, délután 3 órakor, a reformált egyház egyik érdemekben megőszült szolgáját néhai Almási Sámuel, S. Berkeszen, a földi élet révpartjához: a temetőbe.

Született 1807 évben, tanulmányait a kolozsvári ref. kollegiomban végezvén, 1827-ben pappá avattatott. Lelkészi pályája 48 évre terjedt, melyből az utolsó tiz évet, a népességre nem nagy, de művelt és kies fekvésű s.-berkeszi egyházban tölté Huszonhat éven keresztül viselte a deézi egyházmegye esperesi hivatalát, környezve általános tisztelet és bizalomtól. Tudományosan kiművelt elmével, a legnemesebb sziv volt benne egyesülve. Hatvankilencz éve daczára, munkás, eleven, vidor kedélyű, a társaságok lelke volt. Egy magas műveltségű ur így jellemezte őt: „a vele való társalgás nem csak élvezetes, de tanulságos is volt, sohasem mondott ürességet, széles ismeretköre kincstárából mindég tudott ujat, meglepőt előhozni, úgy hogy azt kell mondanunk, hogy ő tulajdonkép nem is beszélgett, hanem a legkedvesebb modorban prelegált.“ Alapos képzettségéről, nem csak ez, és ehez hasonló nyilatkozatok, hanem

12 vastag kötetre menő, — fájdalom! még kéziratban levő, — részint egyházi, részint irodalom történeti művei tanuskodnak. Halála mindenkit fájdalmasan lepett meg. — Temetésén a kol-tói lelkész Szabó Lajos mondott megható imát, gyászbeszédet pedig alulirt Máté 25, 20. alapján. Nyugodjál békével agg pályatárs! Viraszson sirod felett a kegyeletes emlékezet!

Gulyás Lajos,
nagy-bányai ref. lelkész.

b) Külföld.

A francia protestáns „vallásos társulatok“ évi közgyűlései.

(Folyt. és vége.)

A „diakonissai intézet“ barátai ápr. 19. d. u. jöttek össze az intézet kápolnájában (saját épület, Reuilly utca), érdeklél szemlélték meg a kórházat, melyben a betegek a legnagyobb gondnal ápolatnak; aztán az iskolát s bölcsődét. Appia, az intézet lelkésze, olvasta az évi jelentést. Matter és Bussiére előadták a hasonló intézetek állapotját és Haerter lelkész életrajzát a strassburgi hasonló intézet alapítóját. Az intézeti bizottság hölgyei hívták meg a jelenvolt lelkészeket az általok rendezett barátságos asztalhoz.

Az „Evangelikus Szövetség“ (Alliance) bizottsága ápr. 20. d. u. 3 órakor a Malesherbes templomban tartotta évi gyűlést Mulhouse Bernát lelkész elnöklése alatt, megleghangu szózatában figyelmeztetett, hogy a keresztyének egysége nem csak az égben, de a földön is valósítandó. Fisch párisi lelkész által tett évi jelentés után több szónok intézett beszédet az egybegyűltekhez. Mi előtt eloszlottak volna a heti munkák után, hogy egy év múlva találkozzanak, az nap este 8 órakor a Tailbout templomban jöttek össze zárgyülekezetre, felvették közösen a lelkészek az uri szent vacsorát, mely őket egymással s a megváltóval egyesíti. Másnap még négy különböző időben különleges fohász órák tartattak a belmissiói egyet felhívására, a még el nem távozott lelkészek is részt vettek ezekben; a négy építő és fohász órák egyike a nők, másika a férfiak számára rendeztetett. Az évi gyűlések eredményével általában megvoltak elégedve. Ez alkalommal tartatott az egyetemes lelkész értekezlet mind a nemzeti, mind az autonóm egyházak részéről.

Imé felmutatva mit tesz a hívő egyház Franciaországban a templomon kívül! Mennyi jótékony és építő intézetet, társulatot tart fen önkénytes adakozás filléreiből! A hitélet fényes nyilatkozatai ezek, a hitnek gyümölcsei. Oly chaosz együletet, mely egyház reformot, missiót, könyvkiadást, filantropikus feladatokat egyesítene, hiába keresünk a praktikus nyugoti hitrokonnoknál. Belmissió, külmissió, stb. külön társulati működést és gépezetet igényel. A ki sokat markol, keveset szorít. — Magyar prot. egyház! míg teneked ily műveid nem lesznek, felkarolók a hitélet minden terét, addig valódi élő egyház jelleged hiányzani fog. — Mi még csak az elvek védelme és tisztázása sok tekintetben hálátlan munkáján fáradozunk. De ez első, s csakhamar meg kell kezdeni a legszükségesebb alakulásokat, mert maga az orthodoxia is csak csengő érc és pengő czimbalom marad, ha hitét, reményét és szeretetét életbe nem viszi át, s sziveket hódító intézményeket nem hoz létre. — A válságos jövővel szemben, mely darabokra szedendi szét a magyar prot. egyházat ha soká késünk, az élet megmentő égő kérdések csaknem elseje:

egy nagyobb szerű belmissió egyület szervezése! Ismerjük mi bajainkat és fogyatkozásainkat: de míg lélekkel telt emberek nem állanak elő, s nem indítványal, de élő akarattal s többen össze állva, — addig a mély szendert lázas élettevékenység nem válthatja fel

Az Église Libre után.

(B. F.)

A hollandi lutheran egyház most teszi a kísérletet a liberalis egység valóítására. — Ez egyház zsinatának majdnem fele (tehát mégis a kisebbség) azt vitatja, hogy joga van létezni az egyházban azon iránynak, mely magát modernnek tekintti; a másik az orthodoxpárt ideiglenes tévelynek tartja a modern irányzatot, de ennek az egyházból kizárására nem tartja eljöttnek az időt, vár, hogy az új irány követői meghajoljanak később az igazság előtt. E két irány együtt lételet lelkésedés nélkül, s a nélkül, hogy helyeselné, elfogadta a zsinat. — Ez ellenmondó két elv ideiglenes egyesítése nem lehet tartós, végtelen sok szüksége van támogatásra, türelemre, lemondásra; magába foglalja, hogy idővel az engedő fél egyediségét hozza áldozatul s az életfejlődést megakadályozandja. A korlátlan szabadság szép elve ragyog e hamis egység felett, de vajjon Luther és Strauss, Vinet és Renan mikép fogható egybe? ugyanazon hallgatók előtt hirdethető-e mindkét fél nézete? Mily összhangzó zene jönne létre oly zenekarban, melyben a hangszeren játszó egy köz darab és mértékét félrevertve, kiki a maga szeszélye szerint játszanék? Chaos egyháznak megjárja, de előbb utóbb szétválásnak kell bekövetkezni, vagy az egyik elv nyeletik be a másik által s így egyik félnek megsemmisülését vonja maga után. A feltétlen szabadság az egyházban csak az egység lerontása árán állhat meg úgy a hogy. A tanok szabad fejlődése ép úgy mint az érzelmeké és eszméké, sajátalakot és tért kell hogy fogjon, különben más tan és eszme áldozatává lesz.

A skót hitébredés egyik hatása. Moody és Sankey evangélistáknak Skótzsiában működésének egyik hatása, hogy a megtért s felbuzdult ifju nemzedékből legközelebb 200 ifju határzá el a lelkészi pályára magát s iratkozott be Glasgow és Edinburgban a hittanulók közé. Itt az idő, hogy theologiai pálya választására lelkesítsenek ifjaink, ezzel is elejét kell venni a lelkészek száma apadásának.

Mexicó. Umea szigeten, francia hatóság szemei láttára a katolikusok, vallásos rajongásból a protestánsokat legyilkolták és Mexicó egy városában egy fegyveres banda egy római kath. lelkész által fölingereltetve, az ottani congregationalista gyülekezet isteni tiszteletére rátört, és annak hat tagját felkonczolta, kilencz tagot pedig súlyosan megsebesített.

c) Különfélék.

„A tiszántuli nyilatkozat“ az országból vett értesülés szerint nagy és kedvező hatást tett, s miután annak tartalmát mindenki megértette, s így célját elérte, az az ellen irányi tekintetből támasztott fogás, kákán is görcs kereső scholasticismus, alaptalannak bizonyul. — Az „Erdélyi prot. Közlöny“ f. é. 15—18-ik számaiban Baló Sándor ref. pap szakavatott tollából istentiszteletünk lényegét s gyakorlati lelkészkedést mélyen érdeklő cikk sorozat jelent meg, kiváló figyelmet érdemel, s méltó, hogy a lelkészi értekezletek a kiválóbb pontok felett eszmét cseréljenek. — A „Szabadság“ heti lap 20. számában mutatványul közlé lapunkból Szalai István, a bölcsész képzetségű jeles lelkésznek az egyetemes

keresztyénség magaslatán álló értekezését: „A hit és erkölcsi erény közti viszonyról.“ — Nagy-Körösről beküldetett Spencer Herbert „Nevelés“-ről szóló műve, lapunk ismeretn szándékozik. — Orbán Mihály ref. lelkész T.-Nánán s nyugalmazott esperes, ápril 5. meghalt. — Kocsón tartotta a tatai ref. egyházmegye közgyűlését máj. 3. határozat-képes konventre szavazott. — Debreczenben máj. 19-kén volt a kollégiomi háznagy választás, e főtanodai új hivatalra 3 pályázó közül, 13 szavazattal (16-ból) Hegedüs Sándor, a ki egyetemen tanult s külföldön is időzött, választatott el; hivatalát aug. 1. foglalandja el. — Gelejen folyt le apr. 14-kén az alsó-borsodi ref. egyházmegye közgyűlése. — Felvilágosításul: Veritas (író) e lapban nem egyszerűleg „rendszeres“ és „prot. theologia“ (miután az unitárius theológiát is ide szokták számítani s így ama jelző nem elég szabatos), — hanem helv. hitv. ref. egyház theológiája tanításáról szól Lapunkban, s nem is több, hanem egy hittanára czélzott, — e megkülönböztetést ama czikk félremagyarázója ellen kellett itt megemlíteni.

A debreczeni jogakadémia szervezése tárgyában az egyházkerületi és városi vegyes küldöttség máj. 19-én

tartottak tanácskozmányt püspök és főgondnok elnöklete alatt. A város küldöttei felajánlottak egy tanszéket teljesen fizetni, és a másik két tanszék után a fa és bor illetéket (tizöl fa és 63 frt.) — a városból egyesektől begyűlendő adakozási összeg azonban a város javára az egy tanszék alapjául számíttatnék be. — Az egyházkerületi küldöttség ez ajánlatot nem tartotta teljesen elegendőnek a magas czél megvalósítására nézve, ezért fölhívja Debreczen város közgyűlését, hogy a gyűjtés eredményén kívül teljesítse a városi küldöttek ajánlatát. A tagok mindkét részről mindnyájan jelen voltak.

Izenetrovat.

Értesítő sorok Vaskalaptól. — Azon tisztelt barátaimat, ismerőimet — kik a „Prot. e. és isk. lapok“ szerkesztői mondanivalók rovatában ellenem intézett balgaság közlése alkalmával szivesek voltak soraikkal megkeresni — üdvözetem mellett értesitem, hogy én azon sorokban sületlen elménczkedhetnémségnél egyebet nem látam; — s hogy ennél fogva azon sorok engemet nem csüggesztettek . . . s mint eddig, ugy ezentul is fogom írni, a mit igaznak látok, tudok. Vaskalap.

Balogh Ferencz, felelős szerkesztő és kiadó.

H I R D E T M É N Y.

P á l y á s a t.

Az eperjesi „tiszai-kerületi képezdénél“ az 187³/₆. tanévben a harmadik tanfolyam megnyitandó lévén, **harmadik rendes tanári állomásra** a tiszai á. h. ev. egyházkerület részéről pályázat hirdettetik. A tudományos képzettségen kívül kívánatik a magyar tanyelv mellett a tót nyelvnek is alapos ismerete. Évi fizetés szálláspénzzel együtt 1000 frt. — A folyamodványok f. é. július 1-jéig a szuperintendensi hivatalhoz benyújtandók.

Rozsnyón, 1875. apr. 28.

Czékus István,
szuperintendens.

7. 1—2.

Új egyházi beszédek.

Most jelent meg épen és kapható Petrik Géza könyvkereskedésében Budapesten Károly-utca 21. sz. a. **Közönséges egyházi beszédek.** Írták: Nagy László sz.-somlyói, Kis Albert kémeri, és Viski Pál zoványi ref. lelkészek. Első füzet. Ára: 1 frt 40 kr.
Egyházi szent beszédek, melyeket különféle alkalomra írt és mondott: Péterfi Sándor hévizi ref. pap. Új folyam. Hetedik füzet. Ára: 1 frt.
Az első hat füzet hasonló áron szintén kapható még.

6. 1—1